

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Château du Prince Léopold in Overijse

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Château du Prince Léopold, Overijse, Sint-Jansbergdreef 16 – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/23062/101.1

Daan Declercq

22/06/2018

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	De geografische en historische context: het Zoniënwoud en Jezus-Eik (Overijse)	4
1.2.2.	Het Château du Prince Léopold - ontstaanshistoriek.....	6
1.2.3.	Het Château du Prince Léopold - bouwgeschiedenis	7
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	10
1.3.1.	Ruimtelijke context	10
1.3.2.	Exterieur	11
1.3.3.	Interieur	12
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	13
2.	Evaluerend gedeelte	14
2.1.	Het Château en zijn historische context: de opkomst van de vrijetijdsbesteding in de randgemeenten rond Brussel.	14
2.2.	Neotraditionalisme	15
2.3.	Het Château du Prince Léopold binnen het onroerend erfgoed in Vlaanderen....	17
2.4.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	18
2.4.1.	Historische waarde	18
2.4.2.	Architecturale waarde	18
2.5.	Motivering van het type bescherming.....	19
2.6.	Motivering van de afbakening van de bescherming	19
2.7.	Juridische toestand.....	20
2.7.1.	Onroerend Erfgoed:	20
2.7.2.	Ruimtelijke Ordening:	20
3.	Beheersvisie	20
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	20
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	20
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	21
4.	Bronnen	21
4.1.	Archiefbronnen	21
4.1.1.	Kadasterarchief Vlaams-Brabant	21
4.2.	Literatuur	21
4.3.	Internetbronnen.....	22
4.4.	Mondelinge en schriftelijke bronnen	23
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	23
5.1.	Omgevingsplan	23
5.2.	Fotobijlage	23
5.3.	Documentatie	23

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

Het voormalige hotel-restaurant-café Château du Prince Léopold is gelegen in Overijse (Vlaams-Brabant), in het noordwesten van de gemeente, vlakbij de grens met Hoeilaart en Watermaal-Bosvoorde (Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Het Château bevindt zich op de hoek van de Terblokstraat (Op het grondgebied van Hoeilaart "Brusselsesteenweg") en de Sint-Jansbergdreef (Op het grondgebied van Hoeilaart "Leopold II-laan"), waarlangs de Brusselse Ring (RO) loopt.

Het voorliggende dossier vloeit voort uit het in de beleidsnota opgenomen project "Herinventarisatie van de Vlaamse Rand" en de hierbij horende beschermingen. De voorgestelde beschermingsdossiers vormen een aanvulling op de bestaande beschermingen in de Vlaamse Rand, en zijn gekozen in functie van hun hoge erfgoedwaarde, in combinatie met hun illustratieve karakter voor het specifieke verhaal van de Vlaamse Rand. Het voormalige hotel-restaurant-café Château du Prince Léopold illustreert het verhaal van het ontluikende toerisme in de Vlaamse Rand aan het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw, waarvan het een zeldzame getuige vormt. Ondanks het aangepaste interieur bewaart het pand haar herkenbaarheid als voormalig hotel-restaurant-café en vormt het, vooral omwille van haar waardevolle sgraffito, een beeldbepalend erfgoedobject en herkenningspunt aan deze voormalige dreef van Waterloo naar Tervuren, heden de drukke Brusselse Ring.

1.2. Historisch overzicht

Het Château du Prince Léopold is gelegen in de westelijke uithoek van de gemeente Overijse, nabij het gehucht Jezus-Eik. Haar geschiedenis is nauw verbonden met het aangrenzende Zoniënwoud en de ontwikkeling van de gemeenten Overijse (Jezus-Eik) en Hoeilaart. Het Château ligt net op de grens van beide gemeenten waarvan de bewoningskernen in het noorden, westen en zuidwesten worden begrensd door het Zoniënwoud.

1.2.1. De geografische en historische context: het Zoniënwoud en Jezus-Eik (Overijse)

Het **Zoniënwoud**, met een oppervlakte van circa 4400 hectare, is het grootste en best bewaarde relict van het historische Kolenwoud, dat doorheen de eeuwen stelselmatig werd ingeperkt. Een uitgebreid drevenpatroon doorsnijdt het bos.¹ Het woud kwam op het einde van de 12de eeuw in het bezit van de hertogen van Brabant die het als hun favoriete jachtgebied beschouwden. Het woud bleef steeds bewaard doordat het tot het einde van het ancien régime in handen zou blijven van hun nakomelingen.² Vanaf de Belgische onafhankelijkheid in 1830 zouden grote gebieden op het woud worden gewonnen.

Jezus-Eik is een gehucht dat oorspronkelijk midden in het Zoniënwoud was gelegen.³ Deze kleine bewoningskern, die vooral in de 19de eeuw een belangrijke ontwikkeling kende, ontstond reeds in de 16de eeuw. De plek is destijds vernoemd naar een merkwaardige eik, waartegen aanvankelijk een kruisbeeld en later een Mariabeeld was

¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Zoniënwoud tussen Hoeilaart en Sint-Genesius-Rode* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135091> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Hoeilaart* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121444> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

³ Zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 3.

bevestigd.⁴ De aanvankelijk zeer kleine bewoningskern bestond uit enkele boswachters, houthakkers en kolenbranders. Als gevolg van de kleine landbouwoppervlakte was de landbouwactiviteit er zeer beperkt. Omstreeks het midden van de 17de eeuw zou Jezus-Eik zich ontwikkelen als een bedevaartsoord omwille van een miraculeus Mariabeeldje dat werd opgehangen aan de hoger vermelde eik. Onder invloed van de norbertijnen van de Abdij van het Park uit Heverlee (Leuven) zou Jezus-Eik verder uitgroeien als een belangrijk bedevaartsoord voor Mariaverering. De eerste kapel van Jezus-Eik werd gebouwd boven de stronk van deze afgezaagde eik. De Mariaverering werd op dat moment sterk gepropageerd binnen de ruimere historische context van de contrareformatie.⁵ Op verschillende plekken in het Zoniënwoud bevinden zich bovendien kapellen, waarvan sommige teruggaan tot de middeleeuwen. Eén daarvan is de kapel Onze-Lieve-Vrouw Willericken, nabij het later opgerichte Château du Prince Léopold (zie verder). De huidige neoromaanse kapel uit 1864 gaat terug op een eeuwenoude kapel waarvan de oorsprong zou opklimmen tot de middeleeuwen wanneer ook hier een Mariabeeldje werd opgehangen aan een boom.⁶

Na de Franse Revolutie, meer bepaald tussen 1796 en 1810, was Jezus-Eik kortstondig een onafhankelijke gemeente. Bij keizerlijk decreet van 15 november 1810 werd het ingelijfd bij Overijse.⁷ Aan het begin van de 19de eeuw was Jezus-Eik nog een uiterst klein zelfstandig dorpje, weliswaar bestuurlijk afhankelijk van Overijse, nog steeds volledig omringd door het Zoniënwoud. Ingevolge de wet van 26 augustus 1822 werd het op dat moment nog 12000 hectare grote Zoniënwoud eigendom van Willem I, Koning der Nederlanden. Kort nadien werd het volledige gebied geschonken aan een nog op te richten financiële instelling, de "Algemeene Nederlandsche Maatschappij ter Begunstiging van de Volksvlijt", later "Société Générale". Als gevolg van het Koninklijk Besluit van 29 oktober 1825 houdende de verdeling van het Zoniënwoud over de aangrenzende gemeenten, werden er in dat jaar drie kadastrale secties toegevoegd aan de gemeente Overijse, waaronder de secties M (378 hectare) en N (478 hectare) op het grondgebied van Jezus-Eik die volledig uit bosgebied bestonden.

Vanaf **1830** zou de **Société Générale** grote perifeer gelegen delen van het Zoniënwoud verkopen, waaronder het 856 hectare grote bos op het grondgebied van secties M en N in Jezus-Eik.⁸ Door deze verkoop, die spoedig werd gevolgd door ontbossing, zou Jezus-Eik in de loop van de 19de eeuw evolueren naar een agrarisch dorp. De nieuwe eigenaars van de bijzonder grote percelen waren veelal afkomstig uit Brusselse welgestelde kringen. Een aantal onder hen zouden enorm grote domeinen verwerven en deze gebieden economisch uitbaten als grootgrondbezitters. Tot 1853 bezat koning Leopold I nog het merendeel van de percelen in sectie N, maar verkocht deze aan zijn hofmaarschalk en diens vrouw, graaf en gravin Charles en Sophie de Marnix. Graaf de Marnix zou daarna nog verschillende percelen bijkopen en er zijn kasteeldomein oprichten. Een andere grootgrondbezitter in Jezus-Eik was de Brusselse bankier Abraham Mathieu-Vandenberghen, die er zijn

⁴ Er zijn diverse versies omtrent de ontstaansgeschiedenis en toponymie van Jezus-Eik. AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Jezus-Eik* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121503> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

VANDENBRANDEN P. 1984: *De legende over het ontstaan* [online], <http://jezus-eik.be/de-legende-over-het-ontstaan/> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Jezus-Eik* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121503> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

⁶ Meer info: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Kapel Onze-Lieve-Vrouw Willericken* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39791> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

⁷ LENSECLAES M. 1984: *Het prille dorp* [online] <http://jezus-eik.be/het-prille-dorp/> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

⁸ Bron onderstaande alinea's: LENSECLAES M. 1999: De morfologische evolutie van Jezus-Eik in de 19de eeuw, in: *Bijdrage tot de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland*, XVII, Overijse, Beierij van IJse, 85-109.

zomerverblijf liet oprichten. De zakenman ("négociant") Louis Bauwens-Deheyn was een derde Brusselse grootgrondbezitter in de gemeente die verschillende eigendommen opkocht en samenvoegde tot één groot domein (zie verder). Ook advocaat Jules Quirini werd in Jezus-Eik een grootgrondbezitter, die tevens eigendommen bezat in Hoeilaart. Naast deze grootgrondbezitters waren er ook nog enkele kleinere noemenswaardige grondbezitters, waaronder notaris en burgemeester van Overijse Ferdinand Vandevelde.

De ontbossing ging gepaard met de toename van bebouwing en bewoning. De ontboste percelen werden in eerste instantie omgezet in landbouwgronden waarop de grondbezitters kleine pachthoeves lieten bouwen om het ontboste land te bewerken. De nieuwe bebouwing concentreerde zich langsheen de toenmalige bestaande wegen: de Brusselsesteenweg, de Vuurgatstraat en de Welriekendedreef. Zoals reeds aangegeven bouwden enkele van de belangrijkste landeigenaars er ook grote buitenverblijven.

1.2.2. Het Château du Prince Léopold - ontstaanshistoriek⁹

De ontstaansgeschiedenis van het Château du Prince Léopold gaat terug op de eerder aangehaalde verkopen van beboste percelen door de **Société Générale** vanaf 1830 (zie hoger). Het perceel M1, waar later het Château zou worden opgericht, werd in 1834 aangekocht door de Brusselse dokter **Louis Deridder**. Nog in datzelfde jaar werd het als één van de eerste percelen ontbost. Om de vrijgemaakte gebieden te ontginnen liet Deridder gedurende de daaropvolgende drie jaren maar liefst 18 huizen bouwen, gevolgd door de bouw van nog twee huizen in 1839. De woningen werden opgetrokken langs de Welriekendedreef en de Terblokstraat (zie verder). Deridder verhuurde zijn eigendommen als opbrengstwoningen. Met de toename van de bebouwing steeg ook het bevolkingsaantal. De voorheen onbewoonde wijk Welriekende telde in 1834 reeds 20 huishoudens. In de periode van 1828 tot 1846 zou de bevolkingsomvang van Jezus-Eik ongeveer 2,5 maal toenemen, met voornamelijk een toename in de nieuw ontgonnen kadastrale secties M en N, in plaats van het dorpscentrum (sectie A). Op de locatie waar later het Château du Prince Léopold zou worden opgericht liet Deridder in 1837 het **Café de Notre Dame de Bonne Odeur** bouwen.¹⁰ Het café, dat is weergegeven op oude postkaarten, bestond uit een hoekgebouw dat via een poort verbonden was aan een bijgebouw in de Terblokstraat (zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeeldingen 5 en 9). Het café was gelegen op een belangrijk kruispunt aan de nieuwe steenweg van Waterloo naar Tervuren ("Steenweg op St. Jansberg" of "Route de Mont St-Jean"). Het was wederom de Société Générale die in 1832 de werken liet starten voor de aanleg van de grote verbindingswegen die het Zoniënwoud tot op heden doorkruisen, waaronder ook deze steenweg van Waterloo naar Tervuren (heden: Sint-Jansbergdreef).¹¹ Het Café de Notre Dame de Bonne Odeur (en het latere Château du Prince Léopold) zouden niet toevallig worden opgericht op de locatie waar deze nieuwe steenweg passeert vlakbij het aloude kruispunt van de Welriekendedreef (weg van Groenendaal naar Jezus-Eik) met de Terblokstraat (weg van Hoeilaart naar Brussel) aan de kapel Onze-Lieve-Vrouw Willericken. De naam van het café refereert naar de nabijheid van het historische kruispunt en de kapel. Deze steenweg werd na de Tweede Wereldoorlog sterk verbreed waardoor de visuele relatie met de tegenovergelegen kapel verloren ging.

In 1847 kocht **Louis Bauwens-Deheyn** van dokter Louis Deridder perceel M1, waarop het Café de Notre Dame de Bonne Odeur gelegen was. Bauwens, een Brussels zakenman, begon vanaf 1843 met het verwerven van eigendommen in Jezus-Eik. Hij zou zijn

⁹ Bron alinea 1 en 2: LENSECLAES M. 1999: De morfologische evolutie van Jezus-Eik in de 19de eeuw, in: *Bijdrage tot de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland*, XVII, Overijse, Beierij van IJse, 85-109.

¹⁰ Het is onduidelijk of het gebouw reeds vanaf de bouw in 1837 dienst deed als café.

¹¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Sint-Jansbergdreef* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/304699> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

eigendommen in minder dan 20 jaar tijd uitbreiden tot maar liefst 243 hectare en werd daarmee één van de vier belangrijkste grootgrondbezitters in Jezus-Eik. Vanaf 1880 werden zijn eigendommen verdeeld onder zijn vier kinderen. Het perceel waarop het Café de Notre Dame de Bonne Odeur was gelegen werd eigendom van zijn dochter, de weduwe Jean Brabandt-Bauwens. Door deze erfenisverdeling raakte een deel van de familiebezittingen verkocht aan derden. Desondanks bleef de weduwe Jean Brabandt-Bauwens haar bezittingen in Jezus-Eik uitbreiden. Zo kocht ze omstreeks 1900 nog 11 hectare bij. Uit het kadaster blijkt dat de weduwe in 1903 een uitbreiding liet bouwen aan het Café de Notre Dame de Bonne Odeur.¹² Het noordelijk deel van het gebouw werd gesloopt en vervangen door een nieuw haaks volume. Het café met aanpalend gebouw uit 1903 is weergegeven op een oude postkaart en het nieuwe volume is gevisualiseerd op de kadastrale mutatieschetsen (zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeeldingen 6 en 9). De functie van deze uitbreiding kon vooralsnog niet worden achterhaald.

Nauwelijks twee jaar nadien registreerde het kadaster de sloop van het zopas uitgebreide café voor de bouw van het huidige **Château du Prince Léopold**¹³ (zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeeldingen 7 en 8). De omschrijving van het gesloopte Café de Notre Dame de Bonne Odeur als "deux ruïnes" is wellicht een overdrijving vanwege de eigenaar. Het is enigszins ongewoon dat deze recent uitgebreide constructie kort nadien werd gesloopt. Dit kan echter verklaard worden door de gewijzigde eigendomssituatie na 1903. Het is namelijk Louis Brabandt (de zoon van de weduwe Jean Brabandt-Bauwens) die het Château liet optrekken. Vermoedelijk verkreeg of erfde hij het eigendom van zijn moeder tussen 1903 en 1905. Wellicht erkende hij als nieuwe eigenaar het onderbenut toeristisch/economisch **potentieel van deze locatie** en trachtte hij zijn rendement te verhogen door de bouw van een stijlvol hotel-restaurant-café ter vervanging van het eerder bescheiden café. Het gebouw was immers bijzonder goed gelegen (zie hoger). De ontwikkelingen vanaf 1830 hadden gezorgd voor een grote bevolkingsstijging en een toename in bebouwing en bedrijvigheid in de omgeving. Bovendien ligt het Château recht tegenover de bekende bedevaartkapel Onze-Lieve-Vrouw Willericken en grenst het aan het Zoniënwoud, waarop men vanuit de belvédère op het Château een indrukwekkend zicht had. Tenslotte mag men ook het belang van de renbaan in het nabijgelegen Groenendaal niet vergeten, en de ontwikkelingen onder invloed van het Belgische Koningshuis aldaar (zie verder).

1.2.3. Het Château du Prince Léopold - bouwgeschiedenis

Van het Château zijn geen bouwplannen bewaard. Op basis van het bijzonder schaarse bronnenmateriaal (hoofzakelijk bestaande uit postkaarten en het kadasterarchief) en de analyse van het gebouw zelf kan het **oorspronkelijke uitzicht en de interne ruimteverdeling** van het Château grotendeels worden achterhaald. Het gebouw deed zowel dienst als hotel, restaurant en café. Aan de zijde van de Sint-Jansbergdreef bevond zich een ruim houten terras, deels onder een (vandaag verdwenen) houten galerij met bovenliggend balkon. Vanop het terras en het balkon had men uitzicht op de tegenoverliggende kapel Onze-Lieve-Vrouw Willericken. Het restaurant-café-gedeelte bevond zich wellicht in de twee grote ruimtes op het gelijkvloers van dit hoofdvolume, waarvan de indeling tot vandaag bewaard bleef. Uit een reclameboodschap op een postkaart blijkt dat er eveneens een afzonderlijke feestzaal was ("dancing – salon privé").¹⁴

¹² Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, afdeling I (Overijse), 1903/111.

¹³ In de kadastrale mutatiestaten staat 1904 als het jaar van ingebruikname. Aangezien de bouw van het château geregistreerd werd in 1905, wordt aangenomen dat het château gebouwd werd omstreeks 1904-1905 (Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, afdeling I (Overijse), 1905/177).

¹⁴ Schriftelijke informatie verkregen van Dhr. Francis Stroobants, historicus gespecialiseerd in de geschiedenis van Overijse, op 19 januari 2018 (informatie op basis van postkaart, gepubliceerd in STROOBANTS F. 2001: Overijse in de twintigste eeuw in prentkaarten, in:

Op een postkaart uit 1932 verwijst men naar deze zaal als "Grande Salle des Fêtes".¹⁵ Waarschijnlijk betreft dit de zaal op het gelijkvloers aan de Terblokstraat, die oorspronkelijk anderhalve bouwlaag hoog was maar momenteel is onderverdeeld door een later ingebracht tussenverdiep. Centraal, in het verlengde van de hoofdingang, bevond zich de hoofdtrap van waaruit hotelgasten de kamers konden bereiken. De trap reikte tot aan de tweede verdieping en volgde een tegengestelde draairichting dan vandaag het geval is, zoals blijkt uit het bewaarde stucplafond van de voormalige bordessen en andere bouwsporen.¹⁶ Er waren hotelkamers met een eigen balkon, zowel aan de Sint-Jansbergdreef als de Terblokstraat, en meer bescheiden kamers die uitkeken op de achterzijde van het complex of de tuin. Achter de hoofdtrap bevindt zich de diensttrap, die reikt van de kelder tot aan de zolderverdieping, waar zich de dienstvertrekken bevonden. De keuken bevond zich vermoedelijk op de gelijkvloerse verdieping van de haakse noordvleugel. De overige dienstruimtes bevonden zich in een gedeelte van de bovenliggende ruimtes en in de bijgebouwen in de oksel van het gebouwencomplex, van waaruit zij vlotte toegang hadden tot de diensttrap en de verbruikszalen op het gelijkvloers. De bijgebouwen in de oksel van het gebouwencomplex moeten vermoedelijk gezien worden als de dienstruimte bij de feestzaal, die mogelijk afzonderlijk kon worden verhuurd. Men kan veronderstellen dat er ook een afzonderlijke ingang was naar deze zaal, bijvoorbeeld via de (vandaag blinde) zijgevel van het volume aan de Terblokstraat. De ruimtes in de haakse noordvleugel bedienden wellicht hoofdzakelijk het restaurant-café waarmee het rechtstreeks verbonden was, als ook de hotelkamers op de verdiepingen. Via de diensttrap had met vanuit de keuken een vlotte toegang naar de kelderverdieping. De oorspronkelijke keldertrap in blauwe hardsteen bleef hier bewaard. De ruime kelder bewaart bakstenen wijnrekken, opgeklampte houten deuren en de oorspronkelijke koelcel (in ruïneuze toestand).

De uitbaters maakten reclame met **modern comfort** zoals "chauffage central" en faciliteiten zoals "grandes garages" of "allée vers les garages de l'hôtel".¹⁷ Deze garages bevonden zich wellicht in de bijgebouwen aan de oostzijde van het perceel. Er was een toegangshek aan beide straten. Mogelijk bevonden zich hier toen ook al paardenstallen. De gasten konden schijnbaar ook genieten van de ruime **tuin** aan de noordzijde van het perceel, zoals blijkt uit de reclameboodschap "un coin du jardin" op één van de postkaarten. Restanten van gecementeerde wandelpaadjes en twee terrassen getuigen hier nog van. Er bevindt zich een terras ter hoogte van de twee vensterdeuren in de noordgevel, uitgevend op het restaurant-café. Verderop in de tuin bevindt zich een octogonale verharding met sporen van baksteenmetselwerk en metalen steunelementen. Het betreft wellicht de restanten van een tuinpaviljoen. Van hieruit leidt een paadje naar de achterzijde van het gebouwencomplex en naar de Sint-Jansbergdreef. Vlakbij de octogonale verharding, tegen de Sint-Jansbergdreef en tegen de noordelijke perceelsgrens

Bijdrage tot de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, XXI, Overijse, Beierij van IJse, 155.)

¹⁵ Schriftelijke informatie verkregen van Dhr. Francis Stroobants, historicus gespecialiseerd in de geschiedenis van Overijse, op 19 januari 2018 (het betreft een postkaart van Desaix Phototypie).

¹⁶ Zoals de dichtgemaakte deuropening in de bergruimte onder de huidige hoofdtrap (zie bijlage 5.2. Fotobijlage bij het inhoudelijk dossier, foto 11).

Gezien de aanwezigheid van hotelkamers op de tweede verdieping moet de hoofdtrap hoogstwaarschijnlijk tot hier hebben gereikt. Het is echter onduidelijk hoe de aansluiting van de hoofdtrap ter hoogte van de deze verdieping precies gebeurde.

¹⁷ Bronverwijzingen reclame op postkaarten: Schriftelijke informatie verkregen van Dhr. Francis Stroobants, historicus gespecialiseerd in de geschiedenis van Overijse, op 19 januari 2018 en een postkaart gepubliceerd in STROOBANTS F. 2001: Overijse in de twintigste eeuw in prentkaarten, in: *Bijdrage tot de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, XXI, Overijse, Beierij van IJse, 155.*

staan twee monumentale bomen, respectievelijk een gewone es (*Fraxinus excelsior*) en een linde (*Tilia*).¹⁸

Volgens een bevraging van het huidige kadaster staat het Château vanaf het interbellum (tussen 1919 en 1930) gekend als **rusthuis**.¹⁹ Het is onduidelijk in hoeverre dit klopt en wanneer de omvorming tot rusthuis precies plaatsvond. Op een postkaart uit 1932 wordt namelijk nog reclame gemaakt voor het hotel-restaurant-café (zie hoger). In ieder geval doet het pand al enkele decennia dienst als rusthuis, waarvoor er extern, maar vooral intern **wijzigingen** zijn gebeurd aan de oorspronkelijke indeling en interieurafwerking.

Het **exterieur** van het Château is vrij gaaf bewaard gebleven. Op basis van historische foto's en postkaarten kan men een aantal wijzigingen achterhalen:

- De wit beschilderde houten galerij met bekronend balkon aan de voorgevel ter hoogte van de Sint-Jansbergdreef is niet bewaard. De vormgeving met afgeronde hoeken (gaffelkruis) is nog te zien op de postkaarten. De acht basementen in blauwe hardsteen met metalen pin bleven bewaard. Onder de galerij was er eveneens een onderbroken houten balustrade.
- De uitkijktoren of belvédère boven het centrale torenvolume is niet bewaard. Het betrof een wit beschilderde houten constructie met borstwering onder een ingesnoerd leien tentdak met (metalen?) bekroning.
- Het buitenschrijnwerk is slechts gedeeltelijk bewaard. Een deel van het schrijnwerk werd in de loop van de 20ste eeuw vervangen (zowel in hout als kunststof), grotendeels met behoud van de originele raamindelingen. Op de postkaarten is te zien dat de ramen een donkere beschildering hadden, in tegenstelling tot de huidige witte kleur. Kleurenonderzoek op het bestaande schrijnwerk kan hierover uitsluitsel bieden. Er zijn verschillende types buitenschrijnwerk. De meest voorkomende vorm is het T-raam met vast bovenlicht.²⁰ Daarnaast zijn er de vensterdeuren uitgevend op een balkon, eveneens T-ramen met vast bovenlicht.²¹ De grote vensterdeuren op het gelijkvloers zijn bewaard, mogelijk met gedeeltelijke vervanging of aanpassing van de opengaande deurvleugels. De grote ramen van de feestzaal aan de Terblokstraat zijn vervangen of sterk aangepast, met een vlakke invulling ter hoogte van het later ingebrachte tussenverdiep. De oorspronkelijke vormgeving is goed zichtbaar op bepaalde postkaarten. Het betrof grote houten kruisvensters (tussendorpel in het verlengde van de bakstenen speklaag) met kleine roedenverdeling. De vensteropeningen zijn nadien verhoogd (hoogte van vijf bakstenen) om voldoende licht te krijgen in het nieuw gemaakte tussenverdiep. De vensters in de zijgevel van de feestzaal geven de oorspronkelijke hoogte nog aan, maar werden dichtgemaakt. Aan de achterzijde van de feestzaal werden twee extra muuropeningen gemaakt. Er zijn tenslotte nog een aantal kleinere ramen²² en dakramen (eveneens T-ramen met vast bovenlicht)²³ bewaard. Het bewaarde schrijnwerk behoudt doorgaans haar origineel hang- en sluitwerk (spanjoletten).
- De houten rolluiken ("Albert Maeck – Uccle - Bruxelles") voor de vensterdeuren op het gelijkvloers van het hoofdvolume bleven bewaard. De hoge ramen van het

¹⁸ Schriftelijke informatie verkregen van Nele Vanmaele, agentschap Onroerend Erfgoed, erfgoedonderzoeker landschappen, op 5 februari 2018.

¹⁹ Schriftelijke informatie verkregen van de Dienst Omgeving van Overijse op 23 januari 2018.

²⁰ Originele voorbeelden onder andere bewaard in zaal 2, kamer 0.4, kamer 0.3, kamer 1.6.2, kamer 1.6.3, kamer 3.6, etc.

Alle kamernummers zijn gebaseerd op de opmetingsplannen van begin 2018 door Blanco Architecten. (Schriftelijke informatie verkregen van Ir. Architect Kevin Van Puyvelde, Blanco Architecten bvba – Hoeilaart, op 16 maart 2018).

²¹ Origineel voorbeeld bewaard in kamer 1.6.7.

²² Originele voorbeelden bewaard in kamer 3.9.

²³ Originele voorbeelden onder andere bewaard in kamer 3.11, 3.12, etc.

volume aan de Terblokstraat waren oorspronkelijk ook voorzien van rolluiken, zoals blijkt uit oude postkaarten.

- Het decoratief metalen hekwerk van de balkons in het torenvolume en aan de zijtrapgevel van het hoofdvolume zijn vervangen.
- Aan beide straten bevond zich een lage bakstenen muur en hekpijlers met beschilderd houten hekwerk. Deze bleven niet bewaard.
- De dakbedekking van de kleine aanbouw tegen de noordgevel en van de bijgebouwen in de oksel van het gebouwencomplex werd vernieuwd in bitumen. Boven laatstgenoemde bijgebouwen bevindt zich een uitbouw voor de personenlift en een grote metalen buitentrap.

Het **interieur** onderging eveneens een aantal belangrijke wijzigingen, maar bewaart evenzeer oorspronkelijke elementen (zie hoofdstuk 1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken):

- De interne ruimteverdeling bleef grotendeels bewaard. Aan de zijde van de Sint-Jansbergdreef bevinden zich twee grote ruimtes (restaurant-café), gescheiden door een centrale inkomgang met bewaarde beglaasde binnendeuren. De inkomgang geeft uit op de hoofdtraphal en achterliggende diensttrap. De draairichting van de trap werd aangepast (zie hoger) en er werd een lift geplaatst. Op de verdiepingen van het hoofdvolume en boven de feestzaal herkent men nog de indeling van de hotelkamers. Waar mogelijk heeft men de grotere kamers opgesplitst of bijgemaakt (zoals op de zolder van het volume aan de Terblokstraat). De originele indeling van de dienstruimtes is moeilijk te achterhalen.
- De meeste ruimtes kregen een nieuwe aankleding, maar bewaren nog verschillende originele elementen zoals deur- en raamomlijstingen, plafondafwerking met kooflijsten en uitgewerkte draagbalken. Eén van de grote zalen bewaart een lambrisering (zaal 2).
- Een groot aantal binnendeuren bleef bewaard. Er zijn twee types te onderscheiden op basis van hun hoogte. De kleinste deuren zijn vermoedelijk origineel.²⁴ Tussen de inkomgang en de twee grote zalen zitten twee hoge beglaasde vleugeldeuren.
- In de feestzaal werd een tussenverdiep geplaatst op zware betonnen draagbalken. De historiserende aankleding van deze ruimte is niet origineel. De kamers erboven bewaren wel nog de oorspronkelijke plafondafwerking van deze zaal.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

1.3.1. Ruimtelijke context

Het voormalige hotel-restaurant-café Château du Prince Léopold is gelegen op de hoek van de Sint-Jansbergdreef en de Terblokstraat in Overijse. Het imposante hoekgebouw werd omstreeks 1905 opgetrokken op een ruim perceel, samen met een geknikt L-vormig bijgebouw ten zuidoosten ervan. Dit bijgebouw, waar zich vermoedelijk de paardenstallen en later ook autogarages bevonden, is heden kadastraal afgesplitst van het Château en is inmiddels sterk uitgebreid en verbouwd aan de straatzijde.

Het Château is beeldbepalend ingeplant langs de drukke Sint-Jansbergdreef (autosnelweg R0), voorheen een statige dreef van Waterloo naar Tervuren. Het gebouw is gesitueerd nabij het historische kruispunt van de Welriekendedreef (weg van Groenendaal naar Jezus-Eik) met de Terblokstraat (weg van Hoeilaart naar Brussel). De kapel Onze-Lieve-Vrouw Willericken, die dit kruispunt markeert, bevindt zich recht tegenover de ingang van het Château. Hoewel de fysieke nabijheid behouden blijft, vormt de drukke autosnelweg voor

²⁴ Mondelinge informatie verkregen van Ir. Architect Kevin Van Puyvelde, Blanco Architecten bvba – Hoeilaart, op 24 januari 2018.

een barrière tussen het Château en de kapel waardoor de visuele link tussen beide verloren ging.

1.3.2. Exterieur

Het Château is gelegen in de westelijke hoek van het perceel, op de straathoek. Het gebouwencomplex heeft een nagenoeg U-vormige plattegrond, waarvan de configuratie bepaald wordt door het verloop van de straten waaraan het gebouw grenst. Achter het gebouw bevindt zich een ruime tuin met eenvoudige aanleg. Oorspronkelijk bevond zich hier de ontspanningstuin van het voormalige hotel-restaurant-café. Er is een terras bewaard ter hoogte van de twee vensterdeuren in de noordgevel, uitgevend op het restaurant-café. Verderop in de tuin bevindt zich een octogonale verharding met sporen van baksteenmetselwerk en metalen steunelementen. Het betreft wellicht de restanten van een tuinpaviljoen. Van hieruit leidt een paadje naar de achterzijde van het gebouwencomplex en naar de Sint-Jansbergdreef. Vlakbij de octogonale verharding, tegen de Sint-Jansbergdreef en tegen de noordelijke perceelsgrens staan twee monumentale bomen, respectievelijk een gewone es (*Fraxinus excelsior*) en een linde (*Tilia*).

Het **eclectische gebouw met neotraditionele inslag** is opgetrokken in rode baksteen boven een plint van blauwe hardsteen, verlevendigd met witte baksteen voor de speklagen, rollagen, geblokte segmentbogen en negblokken en met witte natuursteen voor de decoratieve elementen zoals hoekstenen, hoekkettingen, dorpels, erkers en de rondbogen van het inkomportaal. Voor de balkons met consoles werd eveneens gebruik gemaakt van blauwe hardsteen. De volumes worden bekroond door afgewolfde leien zadeldaken, boven sterk overkragende kroonlijsten op korbelen. De twee straatgevels van dit hoekpand zijn opgevat als pronkgevels en zijn opvallend rijker uitgewerkt dan de zij- en achtergevels. De twee straatgevels en de twee aanpalende zijgevels zijn bovendien opgetrokken uit een meer kwaliteitsvolle en meer regelmatige baksteensoort met een holle voeg, terwijl de overige zij- en achtergevels zijn opgetrokken uit een donkerdere niet-monochrome en onregelmatige baksteensoort die oorspronkelijk met mortel was aangestroken en bijgekleurd, eveneens met holle voeg. Bovenaan elke gevel van het gebouwencomplex zitten steigergaten, afgesloten met metalen afdekplaatjes in de vorm van diamantkoppen.

De **hoofdvleugel aan de Sint-Jansbergdreef** telt zeven traveeën en drie bouwlagen onder een leien zadeldak met dakvensters. De voorgevel is symmetrisch opgebouwd met een centraal uitspringend torenvolume onder afgeknotte leien spits (oorspronkelijk met belvédère) dat de hoofdingang markeert. De opengewerkte begane grond fungeert als inkomportaal. De hoeken van de hoofdvleugel zijn op de eerste verdieping voorzien van rechthoekige erkers in witte natuur- en baksteen onder leien bedaking, waarvan één bekroond met een piron. Op de westelijke hoek (ter hoogte van de straathoek van de Sint-Jansbergdreef met de Terblokstraat) wordt de erker doorgetrokken tot op de tweede verdieping. De gelijkvloerse verdieping aan de Sint-Jansbergdreef was oorspronkelijk voorzien van een houten galerij aan weerszijden van het torenvolume, waardoor er een overdekt terras op het gelijkvloers en een balkon op de eerste verdieping ontstond (zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeeldingen 10-15). Alleen de acht basementen in blauwe hardsteen van deze galerij bleven bewaard. De vensters op de eerste verdieping werden hierbij voorzien van nieuwe metalen borstweringen. De voorgevel is aan weerszijden van het torenvolume voorzien van drie muuropeningen per bouwlaag. Het betreft korfbogige vensterdeuren op het gelijkvloers en getoogde vensterdeuren op de verdiepingen, op de tweede verdieping voorzien van individuele balkons met decoratief ijzeren hekwerk. De zijtrapgevel aan de Terblokstraat (met topstuk en één schouderstuk aan de rechterzijde) is in de geveltop voorzien van een grote korfboogvormige nis met sgrafittopaneel. Het betreft een veelkleurige voorstelling van een bebost landschapstaferaal met een waterpartij in de achtergrond. Op de voorgrond staan drie windhonden. De bovenste helft van het paneel bestaat uit een grote banderol met opschrift "Château du Prince Léopold". De zijgevel is één travee breed en is op elke verdieping

voorzien van een vensteropening met een gelijkaardige vormgeving als in de voorgevel, op de eerste en tweede verdieping voorzien van een balkon (met vernieuwd hekwerk). De noordelijke zijgevel (aan de tuinzijde) is in vergelijking vrij sober uitgewerkt. De afgewolfde puntgevel telt twee traveeën en drie bouwlagen en een zolderverdieping. De vormgeving en ritmering van de gevelopeningen is identiek als deze in de voorgevel, echter zonder galerij of balkons.

Het **aansluitende volume aan de Terblokstraat** telt vier traveeën en twee bouwlagen. De gelijkvloerse verdieping is anderhalve bouwlaag hoog aangezien zich hier de feestzaal bevond, hetgeen veruitwendigd wordt in de hoge vensters. Deze vensters werden verhoogd (over een hoogte van vijf bakstenen) bij het inbrengen van een tussenverdiep in deze feestzaal. De ramen op de verdieping erboven zijn identiek aan deze op de bovenste verdieping van de voorgevel, met name vensterdeuren met individuele balkons van blauwe hardsteen met decoratief ijzeren hekwerk. De zijgevel is heden blind, maar was oorspronkelijk opengewerkt met drie hoge vensters of vensterdeuren, vermoedelijk gelijkaardig aan de hoge vensters aan de Terblokstraat, maar doorlopend tot op de grond. Centraal erboven bevond zich één vensteropening. De later aangebrachte schoorsteen die de twee centrale vensters blokkeerde, werd begin 2018 opnieuw verwijderd.

De achtergevel van dit volume is sober uitgewerkt en was oorspronkelijk blind op de eerste twee bouwlagen. Nadien werden er twee vensteropeningen gemaakt op de eerste verdieping. Op de tweede verdieping bevinden zich vier getoogde vensters boven dorpels in witte natuursteen.

De **noordelijke vleugel van het gebouwencomplex** staat haaks op het hoofdvolume en vormt, samen met de twee straatvleugels de U-vormige plattegrond van het complex. De gevels van deze vleugel zijn sober uitgewerkt, net als de overige zij- en achtergevels. Zij zijn opgetrokken uit baksteenmetselwerk boven een lagere plint in blauwe hardsteen. De gevels worden verlevendigd door speklagen in witte baksteen. Witte natuursteen werd hier alleen toegepast voor de vensterdorpels en bepaalde hoekstenen of negblokken. Op regelmatige afstanden zijn identieke getoogde vensteropeningen, die zich op elke bouwlaag herhalen. Ter hoogte van de diensttrap verspringen de vensterhoogtes met een halve bouwlaag. Hier bevindt zich ook een toegangsdeur tot deze diensttrap. Aan de noordzijde is een kleine aanbouw onder afgewolfd lessenaarsdak (heden met dakbedekking in bitumen) met een deuropening aan de westzijde. Vermoedelijk was dit een portaal waarlangs men vanuit de keuken de tuin of het terras kon bedienen, zonder rechtstreeks in de keuken te kunnen binnen kijken.

In de oksel van het U-vormige gebouwencomplex bevinden zich enkele **bijgebouwen** van één à anderhalve bouwlaag hoog. Het baksteenmetselwerk met speklagen en de vormgeving van de gevelopeningen sluit aan bij de overige zij- en achtergevels. De oorspronkelijk leien bedaking is vervangen door een dakbedekking in bitumen. Er zijn gevelopeningen van verschillende groottes.

1.3.3. Interieur

Het gebouw heeft een bakstenen constructie met betonnen vloerplaten en draagbalken en een houten dakconstructie.

De oorspronkelijke indeling van het gebouwencomplex bleef tot op heden herkenbaar, al is deze aangepast door de herbestemming als rusthuis. Hierbij werden grote kamers opgedeeld en werd een tussenverdiep geplaatst in de feestzaal. Elke slaapkamer werd voorzien van privaat sanitair. De aankleding van het interieur is op veel plaatsen gewijzigd, doch met behoud van oorspronkelijke elementen zoals plafondafwerkingen, lijstwerk, lambrisering en binnenschrijnwerk zoals binnendeuren en raam- en deuroplijstingen.

Het **hoofdvolume aan de Sint-Jansbergdreef** bestaat op het gelijkvloers uit twee grote zalen gescheiden door een centrale inkomgang. Deze gang betreedt men via het

inkomportaal aan de straatzijde en leidt verder naar de hoofdtraphal, centraal gesitueerd in het gebouwencomplex en reikend tot aan de eerste verdieping. Aansluitend in de **haakse noordvleugel** bevindt zich de diensttrap, die reikt van de kelder tot de zolderverdieping. De aanpalende ruimtes in de noordvleugel zijn ingericht als keuken. De twee zalen in het hoofdvolume zijn elk toegankelijk via twee beglaasde vleugeldeuren. De interieuraankleding van deze ruimtes bleef gedeeltelijk bewaard, waaronder geprofileerde deur- en raamomlijstingen, een lambrisering met geprofileerde bovenrand (zaal 1) en de plafondafwerking met kooflijsten en draagbalken met decoratief lijstwerk op consoles (verschillend per zaal). In één zaal bleef een parketvloer met visgraatmotief bewaard, waarvan de exacte datering onduidelijk is. De hoofdtraphal bewaart op elke verdieping haar plafondafwerking bestaande uit rijk uitgewerkte kooflijsten en draagbalken met decoratief lijstwerk op consoles. In de diensttrap zijn de kooflijsten en de sober uitgewerkte draagbalken met eenvoudige consoles bewaard. De keldertrap uit blauwe hardsteen bleef bewaard, terwijl de rest van de diensttrap vernieuwd werd. De ruime kelder bewaart bakstenen wijnrekken, opgeklampte houten deuren en de oorspronkelijke koelcel, aan de binnenzijde met tegels bekleed (in ruïneuze toestand). Behoudens enkele deur- en raamomlijstingen en binnendeuren heeft de keuken een volledig moderne inrichting. Op de eerste en tweede verdiepingen van het hoofdvolume en de haakse noordvleugel bleef de indeling van de hotelkamers bewaard. De hoofdtraphal geeft telkens uit op een gang in de lengte van het hoofdvolume, waarlangs de kamers zich bevinden. Oorspronkelijk keek elke kamer uit op de straatzijde. In de hoofdtraphal zijn er tevens op elke verdieping nog twee kamers, die uitkijken op de tuin aan de noordzijde. De aanpalende ruimtes van de noordelijke vleugel zijn uitsluitend toegankelijk vanuit de diensttrap en waren oorspronkelijk dienstruimtes. Zij zijn heden eveneens ingericht als kamers. De zolderverdieping heeft een identieke indeling als de onderliggende verdiepingen. De kamers onder dak waren oorspronkelijk dienstvertrekken. Behalve de ruimteverdeling op deze verdiepingen bleven ook nagenoeg overal de oorspronkelijke deur- en raamomlijstingen en binnendeuren bewaard.

Aan de Terblokstraat bevindt zich het **volume van de feestzaal**, toegankelijk vanuit de grote ruimte op het gelijkvloers ("zaal 2") via drie korfbogige doorgangen. De feestzaal heeft een volledig aangepaste inrichting op het gelijkvloers. Boven de ingebrachte tussenverdieping zijn extra kamers gecreëerd, toegankelijk via de hoofdtrap. De oorspronkelijke plafondafwerking van de feestzaal bleef integraal bewaard op de kamers van het later ingebrachte tussenverdiep. Het plafond is geritmeerd door grote draagbalken met consoles en is uitgewerkt met koof- en sierlijsten. Op de verdieping boven de feestzaal bevonden zich eveneens hotelkamers, toegankelijk via een centrale gang, eveneens bereikbaar via de hoofdtrap. Het venster op het einde van de gang is dichtgemaakt omwille van een later ingebrachte badkamer. De indeling en interieurafwerking van de hotelkamers is relatief gaaf bewaard. De kamers aan de zijde van de Terblokstraat hebben elk toegang tot een balkon. Elke kamer bewaart haar plafondafwerking met kooflijst, als ook de deur- en raamomlijstingen en binnendeuren. Op de voormalige zolderverdieping (vermoedelijk opslagruimte) werden bijkomende rusthuiskamers gecreëerd.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 15 en 24 januari 2018. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken bevindt het gebouw zich in een goede bouwfysische toestand. Het gebouw staat momenteel leeg en vertoont sporen van gebrekkig onderhoud. De kelder staat regelmatig onder water. De oorspronkelijke koelcel in deze kelder bevindt zich in ruïneuze toestand. Deze constructie bezit beperkte erfgoedwaarde en maakt dan ook geen deel uit van de bescherming.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Het Château en zijn historische context: de opkomst van de vrijetijdsbesteding in de randgemeenten rond Brussel.

De stad Brussel zou zich als hoofdstad van het jonge België in de loop van de 19de eeuw ontwikkelen tot een mondaine metropool. Als administratief, economisch, commercieel en financieel centrum trok zij mensen aan van binnen- en buitenland, van alle rangen van de bevolking. Er was vanzelfsprekend ook een belangrijke sociale bovenlaag aanwezig, aangetrokken door de hoofdstad. Zowel leden van de adel en burgerij, als industriëlen, bankiers, handelaren, ambtenaren en politici vestigden zich in Brussel. Door de stedelijke bevolkingsaan groei werden de voormalige randgemeenten zoals bijvoorbeeld Schaarbeek als eerste volledig opgenomen in de grootstedelijke agglomeratie. Vanaf de tweede helft van de 19de eeuw, onder invloed van koning Leopold II (regerperiode 1865-1909), zouden in Brussel grootschalige Haussmanniaanse urbanisatiewerken worden uitgevoerd, zoals de overwelving van de Zenne. Krottenwijken en historische stadsdelen maakten plaats voor brede boulevards, parken en statige woonwijken. Ondanks deze verfraaiingswerken verkoos een deel van de rijke burgerij vanaf de jaren 1850-1860 om de drukke stadskern te verlaten en zich te vestigen in de chique buitenwijken.²⁵ Vanaf de jaren 1860 maakten de megalomane stedenbouwkundige ingrepen bovendien van Brussel jarenlang een bouwwerf. Om te ontsnappen aan al deze drukte verkoos de burgerij steeds vaker voor een ontspannende dag op het platteland rond de hoofdstad. Zeer welgestelden brachten zelfs de zomermaanden door op hun buitenverblijf in één van deze randgemeenten.²⁶ Naast Ukkel, Oudergem, Bosvoorde, Sint-Pieters-Woluwe en Sint-Lambrechts-Woluwe vormden vooral Tervuren, Kraainem en Wezembeek-Oppem de grootste aantrekkingspolen. Maar ook de gemeenten Hoeilaart en Overijse waren een trekpleister voor het dagjestoerisme van de Brusselse burgerij, die er in grote getale op uittrok. De Franse folklorist A. Ledieu omschreef in 1912 zijn ervaring tijdens een tramrit van Brussel naar Tervuren als volgt: *"les Bruxellois semblent se porter en masse vers ce quartier neuf, bien aéré, pour y passer les quelques mois d'été."*²⁷

De oprichting van het Château du Prince Léopold kadert in deze context. Steeds meer stedelingen ontdekten de randgemeenten als recreatieve groenzone, die bovendien almaar beter werd ontsloten en vlot bereikbaar werd door ontwikkeling van het tram- en spoorwegennet. Koning Leopold II liet grote boulevards aanleggen, zoals bijvoorbeeld de Tervurenlaan in 1895 die bezoekers van de Wereldtentoonstelling naar de koloniale expo in Tervuren moest leiden. Andere boulevards werden op zijn initiatief heraangelegd of verbeterd, zoals de "Route de Mont-St Jean" (steenweg van Waterloo naar Tervuren), waarlangs het Château du Prince Léopold is gelegen.²⁸ Op kruispunten en nabij de toeristische aantrekkingspolen (zie verder) ontstonden hotels, restaurants en ontspanningsgelegenheden waar men kon overnachten of even verpozen. Het "Château de Groenendael"²⁹ prijkt bijvoorbeeld op talrijke postkaarten als een druk bezocht etablissement (zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 16). Meer ten noorden bevond

²⁵ GUNST P. 2008: *Brussel en de Vlaamse Rand. Een verhaal van migraties en grenzen.* Leuven, p. 21-22.

²⁶ GUNST P. 2008: *Brussel en de Vlaamse Rand. Een verhaal van migraties en grenzen.* Leuven, p. 39-42

²⁷ GUNST P. 2008: *Brussel en de Vlaamse Rand. Een verhaal van migraties en grenzen.* Leuven, p. 40.

²⁸ DEWIT R. & VAN LOON R. 1996: *Hoeilaart mijn dorpje vroeger en nu*, Hoeilaart, p. 136.

²⁹ Ondergebracht in de voormalige priorij van Groenendael (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Priorij van Groenendael* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39792> (geraadpleegd op 2 mei 2018)).

zich het "hotel-café-restaurant des Quatre-Bras", aan het huidige Vierarmenkruispunt.³⁰ Ongeveer halverwege tussen beide bevond zich het "hotel-restaurant-café Château du Prince Léopold". Daarnaast waren er ook talrijke meer bescheiden etablissementen in de omgeving, zoals bijvoorbeeld het "Café du beau site" gelegen tegenover het Château du Prince Léopold.³¹ De dagjestoeristen werden aangetrokken door de vele ontspanningsmogelijkheden die de streek te bieden had. Langs de statige boulevards kon men flaneren onder de beschutting van de bomen. Er waren talrijke verzorgd aangelegde wandelpaadjes die leidden door het Zoniënwoud, langs de vele kapelletjes. De kapel Onze-Lieve-Vrouw Willericken was een herkenningspunt in de omgeving en een druk bezochte locatie. Op een ongedateerde postkaart staat te lezen "*Hoeylaert – N-D. de Bonne Odeur. Lieu très visité par pèlerins et touristes. La statue de N-D. de Bonne Odeur a été vénérée de longue date [...]*".³² Daarnaast brachten vele mensen een bezoek aan de paardenrennen of aan de Koningsvijvers (zie verder).

De invloed van het **Belgische Koningshuis** voor de omgeving van het Château du Prince Léopold is eveneens van belang, vooral dan voor het nabijgelegen Groenendaal. Op het einde van de 19de eeuw werd in het Zoniënwoud de hippodroom van Groenendaal aangelegd op initiatief van koning Leopold II. De renbaan werd ingehuldigd op 22 juli 1889 en was eertijds één van de langste en mooiste renbanen van het land. Voor de realisatie ervan werden vele hectaren bos gerooid. Koning Leopold II had er een eigen loge, wat zorgde voor een grote aantrekking bij de Brusselse beau monde, die in grote getale naar de paardenrennen kwam kijken. In het kader van een vlotte ontsluiting werd in 1892 zelfs vanaf het station van Groenendaal een zijspoor voorzien naar de hippodroom van Groenendaal.³³ Dat de paardenrenbaan een belangrijke aantrekkingspool was, blijkt ook uit een postkaart van het Château du Prince Léopold waarop te lezen staat: "*Près des courses rendez-vous tous Château Prince Léopold*".³⁴ Ook de Koningsvijvers werden op initiatief van koning Leopold II aangelegd in 1902-1903 door landschapsarchitect Elie Lainé (1829-1911) in de moerassige omgeving langs de IJse ten noorden van het station van Groenendaal. De koning wou hier een parklandschap realiseren. De Koningsvijvers sluiten aan op de reeks van vier historische vijvers aan de overzijde van de Brusselse Ring.³⁵

2.2. Neotraditionalisme

De neotraditionele bouwstijl wordt in de thesaurus van de inventaris van het onroerend erfgoed gedefinieerd als "*een stijl die zich inspireert op de traditionele architectuur, die men eerder vrij gaat incorporeren in een meer eigentijdse vormgeving, met eigentijdse*

³⁰ S.N. s.d.: *Hôtel-Café-Restaurant des Quatre-Bras. Environs de Bruxelles – Route de Mont St-Jean, Quatre-Bras* [online], <https://lib.ugent.be/> (geraadpleegd op 12 maart 2018).

³¹ DEWIT R. & VAN LOON R. 1996: *Hoeilaart mijn dorpje vroeger en nu*, Hoeilaart, p. 134. (Huidig adres: Brusselsesteenweg 199, Hoeilaart.)

³² DESAIX E. s.d.: *Hoeylaert. N-D. de Bonne Odeur* (ongedateerde postkaart) (Bron: VERSLUYS L. & NUYTS R. 1999: *Hoeilaart 1874-1999*, in: *Vlaams-Brabant*, Leuven, Provincie Vlaams-Brabant. Dienst toerisme, IV, p. 7.).

³³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Hoeilaart* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121444> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

³⁴ Schriftelijke informatie verkregen van Dhr. Francis Stroobants, historicus gespecialiseerd in de geschiedenis van Overijse, op 19 januari 2018 (informatie op basis van postkaart, gepubliceerd in STROOBANTS F. 2001: *Overijse in de twintigste eeuw in prentkaarten*, in: *Bijdrage tot de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland*, XXI, Overijse, Beierij van IJse, p. 155.).

³⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Groenendaalsesteenweg* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302948> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

materialen en technieken en werd toegepast tijdens 19de en 20ste eeuw."³⁶ Het is één van de historiserende of eclectische neostijlen die opgang maakten tijdens de 19de en het begin van de 20ste eeuw.

Stilistisch beantwoordt het Château du Prince Léopold volledig aan deze definitie. Er zijn tal van architecturale kenmerken ontleend aan de traditionele architectuur van de Nederlanden, die ruim te situeren valt tussen de 16de tot 18de eeuw. Het meest opvallende kenmerk is de imposante trapgevel aan de Terblokstraat, op de hoek met de Sint-Jansbergdreef. De zijtrapgevel bestaat uit ongelijke treden en is voorzien van een top- en schouderstuk. Het geheel is opgetrokken uit onbeschilderd baksteenmetselwerk verlevendigd met zogenaamde speklagen, verwijzend naar de traditionele bak- en zandsteenarchitectuur. Volumes worden gemarkeerd door natuurstenen hoekkettingen, gevelopeningen zijn voorzien van negblokken en geblokte segmentbogen. Het centrale torenvolume onder spitse torenspits met leien bedaking refereert aan de kastelen en landhuizen uit de late middeleeuwen en vroegmoderne tijd. De natuurstenen hoekerkers van het hoofdvolume met spitse leien daken zijn variaties op hetzelfde thema.

Terzelfdertijd belichaamt het gebouw de moderniteit van de belle époque en werd er gebruik gemaakt van eigentijdse materialen en technieken. Er werd gewapend beton gebruikt voor de vloerplaten en overspanningen, in combinatie met baksteenmetselwerk voor de opgaande muurdelen. Er zijn geen aanwijzingen dat er ook betonnen steunpilaren zijn voor de constructie. Zekerheid hierover is er niet aangezien er geen destructief bouwhistorisch onderzoek werd verricht. Hoewel beton reeds in de 19de eeuw werd uitgevonden, is deze constructie uit 1905 een relatief vroege toepassing van gewapend beton. In combinatie met de neotraditionele architecturale kenmerken komen evenzeer verschillende eigentijdse kenmerken en materialen voor. Zo koos men voor witte baksteen voor het imiteren van de natuurstenen speklagen. Witte natuursteen werd in mindere mate toegepast, voor de architecturaal prominente hoekerkers, de hoekkettingen en de voornaamste negblokken, voornamelijk in de straatgevels. Men koos evenmin voor natuurstenen kruisvensters, maar wel voor eigentijds houten buitenschrijnwerk die door hun verdelingen verwezen naar de historische stenen voorbeelden (bijvoorbeeld de grote ramen van de feestzaal aan de Terblokstraat, heden aangepast). Het decoratieve smeedijzeren hekwerk en het gebruik van blauwe hardsteen voor de plint en balkons zijn eveneens eigentijdse aanvullingen op de historische vormtaal. Niettegenstaande de historiserende thematiek vormt de imposante sgraffito in de zijtrapgevel het meest opvallende eigentijdse kenmerk van de buitenarchitectuur. Daar waar sgraffito in de burgerlijke bouwkunst vaak wordt toegepast op borstweringen, boogvelden of gevelbekroningen, vormt deze op zichzelf staande toepassing als een soort reclamebord een vrij zeldzaam gegeven. De grote afmetingen en de specifieke thematiek die verband houdt met de onmiddellijke omgeving dragen bij tot het uitzonderlijk karakter van deze sgraffito.

Intern is van de neotraditionele vormtaal niets meer te merken. Het commerciële gebouw was opgebouwd volgens een rationeel grondplan met een functionele ruimteverdeling waarin de drie functies hotel-restaurant-café in elkaar werden gepast. Het interieur had een eigentijdse vormgeving met vrij eenvoudige profileringen en lijstwerk. Men maakte reclame met moderne voorzieningen zoals centrale verwarming.

Het sterke contrast tussen de moderniteit van het interieur en voorzieningen en de historiserende bouwstijl is typerend voor gebouwen in neostijlen uit deze periode. Het onderscheid tussen de rijk uitgewerkte straatgevels en de sobere achtergevels toont eveneens aan dat het neotraditionalisme hier werd toegepast als een gevelarchitectuur, een pronkgevel als het ware. Er werd bovendien een meer kwaliteitsvolle baksteensoort

³⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Neotraditioneel* [online], https://thesaurus.onroerenderfgoed.be/conceptschemas/STIJLEN_EN_CULTUREN/c/21 (geraadpleegd op 21 februari 2018).

aangewend voor de straatgevels, terwijl de zij- en achtergevels in een goedkopere onregelmatige baksteensoort zijn opgetrokken. Ook de naam "Château du Prince Léopold" verwijst naar dit historisch allure dat het op dat moment gloednieuwe etablissement zich bij de oprichting in 1905 wou toe-eigenen. Mogelijk om de associatie (of concurrentie) aan te gaan met meer gevestigde waarden in de omgeving, zoals het "Château de Groenendael", ondergebracht in de historische gebouwen van de voormalige Priorij van Groenendaal. Zoals typerend is voor gebouwen in een neostijl tracht het Château du Prince Léopold geen exacte kopie te zijn van een historisch gebouw, maar betreft het een uitgesproken eigentijds en rationeel bouwprogramma met een buitenarchitectuur die historiserende architectuurelementen moeiteloos combineert met eigentijdse elementen.

2.3. Het Château du Prince Léopold binnen het onroerend erfgoed in Vlaanderen

In onderstaande alinea's wordt toegelicht hoe het Château du Prince Léopold zich verhoudt ten opzichte van het onroerend erfgoed in Vlaanderen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen geïnventariseerd en beschermd onroerend erfgoed. Hoewel het Château vier functies combineerde (hotel, restaurant, café en feestzaal), werd de afweging gemaakt op basis van de thesaurusterm "hotels". Een vergelijking met bijvoorbeeld op zichzelf staande feestzalen of cafés zou een vertekend beeld geven. Bovendien bezaten vele (meestal grotere) hotels ook een eet- of drinkgelegenheid en/of feestzaal.³⁷

In de Inventaris van het Onroerend Erfgoed zijn 354 erfgoedrelicten met de thesaurusterm "hotels" geregistreerd.³⁸ Dit betreft zowel grote (al dan niet voormalige) hotelcomplexen in stedelijke context als kleine etablissementen, bijvoorbeeld gelegen in een dorpscentrum of aan een spoorwegstation. Hiervan bevindt de overgrote meerderheid (260) zich in West-Vlaanderen, tegenover 37 in Antwerpen, 11 in Vlaams-Brabant, 31 in Oost-Vlaanderen en 15 in Limburg. Wanneer we inzoomen op Vlaams-Brabant dan zijn er van de 11 opgenomen erfgoedrelicten slechts zes (al dan niet voormalige) hotels te onderscheiden, waaronder het Château du Prince Léopold. Dit onevenwicht in de geografische spreiding van dit type erfgoedrelict is mede te verklaren door het belang van het kusttoerisme, dat vooral vanaf de belle-epoqueperiode een hoge vlucht nam.³⁹

Een evaluatie van het aantal beschermde hotels in Vlaanderen biedt een gelijkaardig beeld. Er zijn in Vlaanderen 35 hotels beschermd als monument. De overgrote meerderheid hiervan bevindt zich in de provincie West-Vlaanderen, wat ook te verwachten valt gezien de verhoogde aanwezigheid van deze typologie aan de kust. 28 van de 35 beschermde hotels bevinden zich in West-Vlaanderen, waarvan 22 aan de kust (Oostende, Nieuwpoort, Middelkerke, Koksijde, Knokke, De Haan, Blankenberge). In de provincie Limburg bevindt zich slechts één beschermd hotel terwijl Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Vlaams-Brabant er elk twee tellen.⁴⁰ De twee beschermde hotels in Vlaams-Brabant zijn overigens twee 17de-eeuwse hotels (beide gelegen in Halle) en houden dus geen verband met de opkomst van het toerisme vanaf de tweede helft van de 19de eeuw. Overigens valt het op dat de meeste beschermde hotels gesitueerd zijn in een stedelijke context (o.a. Antwerpen, Brugge, Gent, Kortrijk, Wetteren en de reeds vermelde kuststeden). Men kan dus stellen

³⁷ BRUIS W. & VAN HOOFF D. 1991: *Grand Hotels van de Benelux*, Bataafse Leeuw, Amsterdam.

³⁸ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, inventaris.onroenderfgoed.be (geraadpleegd op 30 maart 2018).

³⁹ BRUIS W. & VAN HOOFF D. 1991: *Grand Hotels van de Benelux*, Bataafse Leeuw, Amsterdam, p. 124

⁴⁰ ID aanduidingsobjecten uit de inventaris van het onroerend erfgoed: Oost-Vlaanderen (7581; 10962), West-Vlaanderen, kust (14254; 13819; 14169; 14259; 14358; 13919; 14634; 13777; 14629; 13801; 55171; 11450; 12702; 11454; 12676; 12694; 12689; 12685; 11826; 11806; 13426; 11753), West-Vlaanderen, overige (13328; 11991; 29857; 12851; 14272; 14464), Limburg (2010), Antwerpen (6274; 6475) en Vlaams-Brabant (1755; 1768).

dat het Château du Prince Léopold een zeldzaam bewaard voorbeeld is van een voormalig hotel, gelegen aan de rand van het Zoniënwoud. Er zijn bovendien geen vergelijkbare panden beschermd in Vlaams-Brabant.

2.4. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.4.1. Historische waarde

Als zeldzaam bewaard voorbeeld van een voormalig hotel-restaurant-café uit de vroege 20ste eeuw aan de rand van het Zoniënwoud getuigt het Château du Prince Léopold van het opkomend toerisme in de Vlaamse Rand rond Brussel tijdens de belle époque. De uitgesproken landelijke randgemeentes van de steeds uitdijende Brusselse stedelijke agglomeratie werden de geliefkoosde plek voor het dagjestoerisme van de welgestelde burgerij uit Brussel. Het Belgische koningshuis had een grote invloed op de aantrekkingskracht van de omgeving van het Château du Prince Léopold, in het bijzonder voor het nabijgelegen Groenendaal, door de aanleg van de paardenrenbaan, de Koningsvijvers en het stimuleren van grote infrastructuurwerken.

Tevens getuigt de historische ontwikkeling van het perceel, als één van de vroegst ontboste percelen in 1834, van het verhaal van de private verkoop en daaropvolgende ontbossing van grote perifere delen van het Zoniënwoud op grondgebied van Jezus-Eik (Overijse) vanaf 1830 onder invloed van de Société Générale. De grote invloed van privé-eigenaars, in casu grootgrondbezitters afkomstig uit Brusselse welgestelde kringen, op de economische ontwikkeling en de ruimtelijke ordening in Jezus-Eik blijkt ook uit de geschiedenis van dit pand dat werd opgericht door de nazaat van één van de vier belangrijkste grootgrondbezitters uit de regio, Louis Bauwens-Deheyn. Zijn kleinzoon, Louis Brabant bouwde het Château op de locatie van het Café de Notre Dame de Bonne Odeur, een herberg uit 1837 die werd opgericht kort na de ontbossing van het perceel, wellicht met het doel het rendement van deze opbrengsteigendom te kunnen verhogen.

Het Château bezit eveneens historische waarde omwille van zijn inplanting, waarbij men niet alleen inspeelde op de economische logica van dit druk kruispunt op de circa 1832 aangelegde dreef van Waterloo naar Tervuren (Sint-Jansbergdreef), maar ook doordat het gebouw zich bewust verbindt en identificeert met het aloude verleden van de locatie. Het Château du Prince Leopold is namelijk recht tegenover de bedevaartskapel Onze-Lieve-Vrouw Wellerieken gelegen aan het kruispunt van de Welriekendedreef en de Terblokstraat, waarlangs de Sint-Jansbergdreef passeert. Tevens alludeert de naam van het etablissement en de sgraffito met jachtafereel naar de voormalige elitaire status van het Zoniënwoud als privaat jachtgebied van de hertogen van Brabant, later het Belgische Koningshuis. Tot in 1853 bezat koning Leopold I nog 290 hectare van het Zoniënwoud op het grondgebied van Jezus-Eik.

2.4.2. Architecturale waarde

Het Château du Prince Léopold werd in 1905 opgetrokken in een eclectische stijl met hoofdzakelijk neotraditionele invloeden. Het neotraditionalisme is één van de historiserende neostijlen die gangbaar waren tijdens de belle-epoqueperiode. In de geveluitwerking van het Château herkent men tal van architecturale kenmerken ontleend aan de traditionele architectuur van de Nederlanden, die ruim te situeren valt tussen de 16de tot 18de eeuw. Het meest opvallende kenmerk is de imposante trapgevel aan de Terblokstraat, op de hoek met de Sint-Jansbergdreef. Het gebouw is opgetrokken uit onbeschilderd baksteenmetselwerk verlevendigd met zogenaamde speklagen, verwijzend naar de traditionele bak- en zandsteenarchitectuur. Volumes worden gemarkeerd door natuurstenen hoekkettingen, gevelopeningen zijn voorzien van negblokken en geblokte segmentbogen. Het centrale torenvolume onder spitse torenspits met leien bedaking refereert aan de kastelen en landhuizen uit de late middeleeuwen en vroegmoderne tijd. De natuurstenen hoekerkers van het hoofdvolume met spitse leien daken zijn variaties op hetzelfde thema. Terzelfdertijd belichaamt het gebouw de moderniteit van de belle époque en werd er gebruik gemaakt van eigentijdse materialen en technieken. Er werd gewapend

beton gebruikt voor de vloerplaten en overspanningen, wat circa 1905 een relatief vroege toepassing is van deze techniek. Het etablissement beschikte over alle modern comfort waaronder centrale verwarming, een private feestzaal ("dancing") en ruime garages voor wagens. In combinatie met de neotraditionele architecturale kenmerken komen evenzeer verschillende eigentijdse kenmerken en materialen voor. Zo koos men voor witte baksteen voor het imiteren van de natuurstenen speklagen. Het decoratieve smeedijzeren hekwerk en het gebruik van blauwe hardsteen voor de plint en balkons zijn eveneens eigentijdse aanvullingen op de historische vormtaal. Niettegenstaande de historiserende thematiek vormt vooral de imposante sgraffito in de zijtrapgevel het meest opvallende eigentijdse kenmerk van de buitenarchitectuur. De gaaf bewaarde sgraffito is de facto een reclamebord in een voor zijn tijd typerende vormtaal en techniek. Het voormalige hotel-restaurant-café combineert aldus een traditionele architectuurstijl met moderne functies, accommodaties en comfort. Zoals typerend is voor gebouwen in een neostijl tracht dit Château geen exacte kopie te zijn van een historisch gebouw, maar betreft het een uitgesproken eigentijds bouwprogramma met een buitenarchitectuur die historiserende architectuurelementen moeiteloos combineert met eigentijdse elementen. De focus op de kwaliteitsvolle afwerking van de straatgevels en de uitwerking van de sgraffito als gevelreclame onderstrepen de commerciële functie van het gebouw.

Ondanks aanzienlijke aanpassingen van het interieur bewaart het complex haar herkenbaarheid als voormalig hotel-restaurant-café door een bewaarde binnenindeling en het behoud van diverse interieurelementen zoals plafondafwerkingen, omlijstingen en schrijnwerk.

Dit voormalige hotel-restaurant-café is een representatieve getuige en een zeldzaam bewaard voorbeeld van een voormalig hotel in de Vlaamse Rand uit de belle-epoqueperiode, een gebouwentypologie waarvan bijzonder weinig relictten bewaard zijn gebleven. Vooralsnog zijn er geen vergelijkbare voorbeelden in de provincie Vlaams-Brabant die een bescherming als monument genieten.

Met zijn (imitatie) bak- en zandsteenarchitectuur, trapgevel, (semi-)torenvolumes en steile leien bedaking eigent het gebouw zich een historische allure toe. Verwijzingen naar het elitaire verleden van het Zoniënwoud als vorstelijk jachtgebied vindt men eveneens terug in de naam "Château du Prince Léopold" en de sgraffito met verwijzing naar een jachttafereel in het woud met windhonden.

2.5. Motivering van het type bescherming

Het Château du Prince Léopold wordt beschermd als monument. Het Onroerendergoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemene belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

2.6. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Het voormalige hotel-restaurant-café "Château du Prince Léopold" is gelegen op de hoek van de Sint-Jansbergdreef en de Terblokstraat in Overijse. Het imposante hoekgebouw werd omstreeks 1905 opgetrokken op een ruim perceel, samen met een geknikt L-vormig bijgebouw ten zuidoosten ervan. Dit bijgebouw, waar zich vermoedelijk paardenstallen en later ook autogarages bevonden, is inmiddels sterk uitgebreid en onherkenbaar verbouwd aan de straatzijde. Het gedeelte van het perceel waarop dit bijgebouw zich bevindt is heden kadastraal afgesplitst van het Château en maakt geen deel uit van de bescherming als monument. De afbakening van de bescherming als monument is gebaseerd op de historische kadastrale situatie, na de afsplitsing van het perceel met het bijgebouw.

2.7. Juridische toestand

2.7.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Het onroerend goed is opgenomen in de wetenschappelijke inventaris van het bouwkundig erfgoed (Château du Prince Léopold, ID: 301247).⁴¹

Het onroerend goed is opgenomen in de inventaris landschappelijk erfgoed / landschapsatlas / ankerplaats (Zoniënwoud tussen Hoeilaart en Sint-Genesius-Rode, ID: 135091).⁴²

2.7.2. Ruimtelijke Ordening:

Gewestplan Halle-Vilvoorde-Asse: Parkgebied (datum goedkeuring: 06.03.1977).

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen. Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

⁴¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Château du Prince Léopold* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/301247> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

⁴² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Zoniënwoud tussen Hoeilaart en Sint-Genesius-Rode* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135091> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

In het Onroerendergoeddecreet en Onroerendergoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerendergoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerendergoedgemeenten is te vinden op www.onroerendergoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

4.1. Archiefbronnen

Kadasterarchief Vlaams-Brabant

Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse (boek 223), 1ste afdeling,

1903/111;
1905/177;
1916/138.

4.2. Literatuur

BRUIS W. & VAN HOOFF D. 1991: *Grand Hotels van de Benelux*, Bataafse Leeuw, Amsterdam.

DEWIT R. & VAN LOON R. 1996: *Hoeilaart mijn dorpje vroeger en nu*, Hoeilaart.

GUNST P. 2008: *Brussel en de Vlaamse Rand. Een verhaal van migraties en grenzen*, Leuven.

LENSECLAES M. 1999: De morfologische evolutie van Jezus-Eik in de 19de eeuw, in: *Bijdrage tot de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland*, XVII, Overijse, Beierij van IJse, pp. 85-109.

STROOBANTS F. 2001: Overijse in de twintigste eeuw in prentkaarten, in: *Bijdrage tot de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland*, XXI, Overijse, Beierij van IJse.

Topografische kaarten van België, Eerste editie, Krijgsdepot, uitgegeven in 1865-1880, schaal 1:20.000.

VERSLUYS L. & NUYTS R. 1999: Hoeilaart 1874-1999, in: *Vlaams-Brabant*, Leuven, Provincie Vlaams-Brabant. Dienst toerisme, IV.

4.3. Internetbronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Château du Prince Léopold* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/301247> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Groenendaalsesteenweg* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302948> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Hoeilaart* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121444> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Jezus-Eik* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121503> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Priorij van Groenendael* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39792> (geraadpleegd op 2 mei 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Kapel Onze-Lieve-Vrouw Willericken* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39791> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Sint-Jansbergdreef* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/304699> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Zoniënwoud tussen Hoeilaart en Sint-Genesius-Rode* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135091> (geraadpleegd op 20 februari 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Neotraditioneel* [online], https://thesaurus.onroenderfgoed.be/conceptschemas/STIJLEN_EN_CULTUREN/c/21 (geraadpleegd op 21 februari 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, <https://inventaris.onroenderfgoed.be> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

CARTESIUS, *Plan et carte topographique de Bruxelles et de ses environs (1815-1828)* [online], www.cartesius.be (geraadpleegd op 12 maart 2018).

Geoportaal Onroerend Erfgoed, GRB, *Sint-Jansbergdreef 16, Sint-Niklaas* [online], <https://geo.onroenderfgoed.be> (geraadpleegd op 12 maart 2018).

LENSECLAES M. 1984: *Het prille dorp* [online], <http://jezus-eik.be/het-prille-dorp/> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

S.D., *GROENENDAEL – Welriekende* [online], www.delcampe.net (geraadpleegd op 12 maart 2018).

Beschermingsdossier: Château du Prince Léopold, monument

S.N. s.d. : *Château du Prince Léopold (Welriekende) GROENENDAEL* [online], <https://www.delcampe.net/> (geraadpleegd op 22 januari 2018).

S.N. s.d.: *Chapelle de Notre Dame de Bonne Odeur sur la route de Mont-St-Jean à Groenendael* [online], www.delcampe.net (geraadpleegd op 12 maart 2018).

S.N. s.d.: *Environs de Bruxelles: Château de Groenendael* [online], <https://lib.ugent.be/> (geraadpleegd op 12 maart 2018).

S.N. s.d.: *Groenendael – Les nouveaux étangs* [online], www.delcampe.net (geraadpleegd op 12 maart 2018).

S.N. s.d.: *Hôtel-Café-Restaurant des Quatre-Bras. Environs de Bruxelles – Route de Mont St-Jean, Quatre-Bras* [online], <https://lib.ugent.be/> (geraadpleegd op 12 maart 2018).

TRUYENS-ROSSILLON J. s.d.: *Environs de BRUXELLES. Forêts de Soignes près des Etangs royaux de Groenendael* [online], www.delcampe.net (geraadpleegd op 12 maart 2018).

VANDENBRANDEN P. 1984: *De legende over het ontstaan* [online], <http://jezus-eik.be/de-legende-over-het-ontstaan/> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

4.4. Mondelinge en schriftelijke bronnen

Schriftelijke informatie verkregen van de Dienst Omgeving van Overijse (23 januari 2018).

Schriftelijke informatie verkregen van Dhr. Francis Stroobants, historicus gespecialiseerd in de geschiedenis van Overijse (19 januari 2018).

Schriftelijke informatie verkregen van Ir. Architect Kevin Van Puyvelde, Blanco Architecten bvba – Hoeilaart (16 maart 2018): Opmetingsplannen daterend van begin 2018.

Mondelinge informatie verkregen van Ir. Architect Kevin Van Puyvelde, Blanco Architecten bvba – Hoeilaart (24 januari 2018).

Schriftelijke informatie verkregen van Nele Vanmaele, agentschap Onroerend Erfgoed, erfgoedonderzoeker landschappen (5 februari 2018).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. De fotobijlage bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend fotomateriaal dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastralmutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.